

Ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders

Van buitenbeentje naar hype

SANDRA VAN DER MESPEN

'Ontmoeting als antwoord op toenemende individualisering en aantasting van sociale netwerken is terug te vinden in alle ontmoetingsplaatsen.'

Het voorbije jaar kende de aandacht voor ontmoetingsplaatsen voor kinderen en hun ouders een boom in de sector van opvoedingsondersteuning. Enkele pioniers zoals bijvoorbeeld De Speelbrug, De Speelvijver en Baboes zijn reeds langer met veel enthousiasme aan het werk. Recent werd de interesse gewekt en springen lokale en andere organiserende besturen op de kar. Het Decreet houdende de organisatie van opvoedingsondersteuning (goedgekeurd door Vlaams Parlement op 10 juli 2007) speelt hierin een katalyserende rol. 'Het stimuleren van ontmoetingen tussen opvoedingsverantwoordelijken met de nadruk op het creëren van sociale netwerken en het bespreekbaar maken van het opvoeden van kinderen bij brede groepen van opvoedingsverantwoordelijken' wordt erin opgenomen als één van de opdrachten van de opvoedingswinkel. Tegelijkertijd weekt de aandacht voor ontmoetingsplaatsen ook kritische reacties los. Informele ontmoeting formaliseren, is dat geen paradox? En waarom aparte plaatsen voor ontmoeting organiseren?

ELKAAR ONTMOETEN

Ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders zijn plaatsen waar kinderen met een ouder of andere opvoedingsverantwoordelijke enkele uren kunnen doorbrengen. Het is een veilige en prikkelende plaats waar jonge kinderen in de nabijheid van een vertrouwde volwassene kunnen spelen en andere kinderen en volwassenen ontmoeten. Voor een groot deel van de ouders is dit ook de eerste reden om naar een ontmoetingsplaats te komen (De Speelbrug, 2006; Vandenbroeck & Geens, 2010). De ontmoetingsplaatsen zijn niet alleen een plaats voor kinderen, maar ook voor hun ouders, grootouders of andere personen die instaan voor de zorg van het kind.

Ouders of andere zorgfiguren kunnen er de tijd doorbrengen met hun kind. Wat dit precies inhoudt, is sterk verschillend van ouder tot ouder. Voor de ene ouder betekent dit tijd om intensief met hun kind te spelen, voor de andere ouder betekent dit tijd om even los te laten. Daarnaast hebben ouders de gelegenheid om andere ouders te ontmoeten en te praten over de kinderen, opvoeding en andere thema's die hen bezig houden. De medewerkers van de ontmoetingsplaats hebben een belangrijke functie. Zij zorgen voor een warm onthaal en verzorgen de tijd en de ruimte. In wat volgt maken we deze omschrijving van een ontmoetings-

plaats concreter door drie verschillende praktijken te beschrijven die elk 'representatief' zijn voor de verscheidenheid onder de ontmoetingsplaatsen.

EXPERIMENTEER- EN OEFENPLAATS

De ontmoetingsplaats met de langste traditie in Vlaanderen is 'de Speelbrug' in Antwerpen. De Speelbrug ging van start op 2 december 1995. Het is gebaseerd op de Maisons Vertes in Frankrijk. Vergelijkbare initiatieven zijn de Speel-O-Droom in Leuven en Speelcit  in Destelbergen. Het eerste Maison Verte in Frankrijk was een initiatief van de kinderpsychiater en psychoanalytica Françoise Dolto met als doel de vroege ouder-kind relatie te ondersteunen. In 1979 richtte Dolto het eerste Maison Verte op waarna het stevig ingebed raakte in de Franse samenleving. Momenteel zijn er meer dan 200 Maisons Vertes in Frankrijk (Vandenborre, 2005). Dolto wou via de Maisons Vertes ontwikkelingsmoeilijkheden bij jonge kinderen voorkomen. Ze beschouwde de ontmoetingsplaats als een intermediaire ruimte, d.w.z. een overgang van het gezin naar de kinderopvang of de school, van het kerngezin naar anderen, van besloten relaties naar open confrontatie.

Ook in de Speelbrug staat de idee van experimenter- en oefenplaats voor kinderen om te groeien naar grotere zelfstandigheid voorop. De Speelbrug wil een veilige omgeving zijn waar kan geëxperimenteerd worden met leeftijdsgenoten en vreemde volwassenen. Eén van de typische kenmerken – die je ook terugvindt in andere ontmoetingsplaatsen die sterk geïnspireerd zijn door Dolto – is de rode lijn die doorheen de ruimte loopt. Het achterliggende idee is dat kinderen in de ontmoetingsplaats ook oefenen in het omgaan met sociale regels. In de Speelbrug gelden drie regels voor de kinderen. Eén van deze regels is dat loopfietsen enkel in een daartoe bestemde ruimte aangeduid door de rode lijn op de vloer, mogen gebruikt worden. Regels introduceren een elementaire structuur en bieden kin-

deren de mogelijkheid om menselijke orde te integreren en afspraken in het samenleven te respecteren. Daarenboven is het  n van de elementen die aanleiding geeft tot vrije confrontatie tussen ouders: hoe reageer ik / anderen op 'overtreden' van de regels?

SPREKEN EN LUISTEREN

Dolto beschouwde de Maison Verte eveneens als een ruimte waar met de kinderen en de ouders gesproken wordt. Ouders kunnen er met andere ouders of met een onthaalmedewerker spreken over hun bezorgdheden, angsten, schuldgevoelens maar ook over hun plezier of genot tegenover het kind. Centraal in de visie van Dolto is de erkenning van de allerkleinsten als volwaardige subjecten. Gedrag, gelaatsuitdrukkingen en kreten van baby's zijn vragen, maar ook antwoorden op woorden of gedrag van anderen. Door te verwoorden wat kinderen zeggen en doen, schenkt ze aandacht aan het verlangen van het kind (Vandenborre, 2005; Corveleyn & Traversier, 1998).

In navolging van Dolto wordt er in de Speelbrug veel zorg besteed aan het spreken met en luisteren naar baby's en peuters. Van bij de voordeur wordt het kind – hoe klein ook – als subject aangesproken door de medewerkers. Eenmaal binnen, noteert de onthaalmedewerker voornaam en leeftijd van het kind op een bord. Zo worden de kinderen persoonlijk verwelkomd en voelen ze aan dat de Speelbrug een ruimte voor hen is. Medewerkers spreken met de ouder  n met het kind en niet over het hoofd van het kind heen. Daarnaast wordt geluisterd naar het kind in het hier-en-nu: wat drukt een kind uit wanneer het huult of in zijn spel? Voor welke moeilijkheid staat het? Door dit onder woorden te brengen en te bevragen creëert de medewerker een opening die het kind de kans biedt om de moeilijkheid te overwinnen. Elk kind wordt dus erkend als subject, als actor in zijn eigen ontwikkeling en in relatie met z'n ouders.

Het achterliggende idee is dat kinderen in de ontmoetingsplaats ook oefenen in het omgaan met sociale regels.

VERHALEN VERTALEN

Eén van de uitgangspunten is dat een kind reeds van voor zijn geboorte opgenomen is in een symbolisch stramien dat zijn ontwikkeling mee beïnvloedt. Anders gezegd: kinderen maken van voor hun geboorte deel uit van verhalen en verwachtingen van de volwassenen rond het kind. Wat verwachten ouders van hun kind? Hoe denken ze over opvoeding? Hoe staan ouders in het leven? Welke verhalen vertellen ze over die wereld? Een belangrijk aspect in dit symbolisch stramien is de taal als de intermediaire ruimte bij uitstek tussen ouder en kind. Maar evengoed heeft wat niet gezegd wordt, invloed. Zowel de ontwikkeling als de opvoeding van het kind worden gezien als een proces dat grotendeels impliciet en onbewust verloopt. Dit proces heeft een geheel eigen dynamiek die niet altijd te begrijpen is vanuit het expliciete verhaal van de ouders. In de Speelbrug wordt dit impliciete verhaal 'vertaald'.

De Speelbrug is een zelfstandige vzw die momenteel projectsubsidies ontvangt van Kind & Gezin. Het team bestaat uit vrijwilligers en betaalde medewerkers. De vrijwilligers dragen de basiswerking: zij staan in voor het onthaal van ouders en medewerkers. Het is een heterogene groep, zowel wat betreft leeftijd als (werk)ervaring en opleiding. Naast de vrijwilligers wordt de werking gedragen door betaalde krachten: een halftijdse coördinator en drie psychologen die allen één dag per week werken in de Speelbrug. De psychologen staan samen met de vrijwilligers in voor het onthaal van kinderen en ouders en voor de theoretische ondersteuning, vorming en intervisie van het team (De Speelbrug, 2006). De ervaring die de Speelbrug ontwikkelde in het onthalen van kinderen en ouders vormde een belangrijke inspiratiebron voor andere ontmoetingsplaatsen in Vlaanderen.

BRUSSEL VOLGT

Van meer recente datum is 'Baboes'. Deze Brusselse ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders opende in mei 2009 de deuren. Voorafgaand aan de oprichting van Baboes werd een onderzoek uitgevoerd dat de opvoedingscontext en -ervaring van jonge kinderen en ouders in kaart bracht. Er werd bijzondere aandacht besteed aan de manier waarop socialisering van jonge kinderen en hun ouders in een grootstad als Brussel verloopt. Dit onderzoek bevestigde het belang van informele sociale netwerken. Het bracht ook aan het licht dat een kwart van de Brusselse moeders lange tijd alleen met hun kind doorbrengen en dit als belastend ervaren

(Vandenbroeck e.a., 2007). De expertise ontwikkeld in de Speelbrug vormde een belangrijke inspiratiebron voor Baboes. Er werd eveneens inspiratie gezocht en gevonden in de Italiaanse Spazio Insieme. De Spazio Insieme zijn ontstaan in Noord-

Zowel de ontwikkeling als de opvoeding van het kind worden gezien als een proces dat grotendeels impliciet en onbewust verloopt.

Italiaanse steden en worden beschouwd als behorend tot de evidente diensten die de lokale gemeenschap aanbiedt aan ouders. Ze worden in één adem vernoemd met de kinderopvang. De idee is dat de ontmoetingsplaats kenmerken deelt met de kinderopvang: beide zijn plaatsen op maat van kinderen waar kinderen de stap van thuis naar de wereld zetten.

Daarnaast vormt ook de idee van relationeel burgerschap een belangrijke inspiratiebron. Net zoals bij de Maisons Vertes staat het socialisatieproces centraal in het concept van 'relationeel burgerschap'. Socialisering krijgt hier evenwel een andere betekenis. Het verwijst hier naar de relatie tussen individu en gemeenschap. Het begrip 'relationeel burgerschap' wordt beschouwd als een alternatief voor de verenging van het concept 'actief burgerschap' tot een streven naar zelfredzaamheid en autonomie. Relationeel burgerschap gaat uit van de idee dat autonomie steeds gepaard gaat met verbondenheid en het belangrijk is om te erkennen dat we allen afhankelijk zijn van elkaar. Die onderlinge

afhankelijkheid is dus geen handicap, maar inherent aan ons menselijk bestaan. Het is binnen die verbondenheid dat we vorm geven aan de existentiële vraag naar onze identiteit: wie ben ik in relatie tot anderen en wat is mijn plaats in deze wereld? Het antwoord op deze vraag is nooit af en is continu in beweging (Vandenbroeck e.a., 2009). Baboes wordt beschouwd als een plaats waar relationeel burgerschap vorm krijgt: het is één van de vele plaatsen waar kinderen en ouders vorm geven aan hun identiteit als persoon, als ouder, als Brusselaar... Daar kunnen ze verbondenheid ervaren en krijgt 'het sociale' vorm. In navolging hiervan was de drijfveer voor de oprichting van Baboes niet preventie, alhoewel wel wordt gesteld dat de ontmoetingsplaats preventieve effecten kan hebben. De insteek is in de eerste plaats vorm en inhoud geven aan de opvoeding als gedeelde verantwoordelijkheid. Dit als een tegenwicht voor de individualisering van ouderlijke verantwoordelijkheid.

ONTMOETING IN DIVERSITEIT

Een belangrijk uitgangspunt is de idee dat de maatschappij nood heeft aan plaatsen waar gedeelde identiteiten vorm kunnen krijgen over socio-economische en etnisch-culturele grenzen heen. Kinderen moeten van jongs af aan in contact kunnen komen met de diversiteit van de samenleving. Daarom kiest Baboes er bewust voor om niet doelgroepgericht te werken, maar een sociaal-culturele mix na te streven. Baboes is een voorziening voor alle gezinnen in de buurt. Van bij de aanvang werden en worden er heel wat inspanningen geleverd om de diversiteit van de buurt te weerspiegelen. Eén van de elementen die verbindt en onderling afhankelijk maakt, is ouderschap. In het evaluatierapport van Baboes (Vandenbroeck & Geens, 2010) vinden we hiervan tal van voorbeelden: een Japanse en een Franstalige moeder praten samen in het Nederlands over het opgroeien van hun kinderen, met gebarentaal en briefjes praten een Hongaarse en een Vlaamse moeder met elkaar over hun ervaring

als alleenstaande moeder of een Pakistaanse en een Vlaamse moeder bespreken de schoolkeuze voor hun kinderen.

Baboes wordt ingericht door de vzw Opvoeden in Brussel. Deze onafhankelijke vzw is gegroeid uit een lokaal samenwerkingsverband van verschillende kinderdagverblijven en initiatieven op vlak van opvoedingsondersteuning. De partners van het lokaal samenwerkingsverband zijn ook vertegenwoordigd in de bestuursorganen van de vzw. De werking wordt gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) met middelen uit het Stedenfonds en door Actiris via tewerkstelling van GESCO-begeleiders. In tegenstelling tot de Speelbrug, bestaat het team volledig uit betaalde krachten.

GEGROEID VANUIT METROPOOL

Daarnaast zijn er verschillende initiatieven die organisch groeiden vanuit de vaststelling dat ouders elkaar spontaan ontmoeten en deze ontmoeting zeer waardevol is. Deze initiatieven ontstonden veelal in de schoot van organisaties die werken met maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Dit hoeft niet te verwonderen aangezien onderzoek laat zien dat een betekenisvolle groep van mensen die in armoede leven, positieve ervaringen heeft met initiatieven die ontmoetingskansen aanbieden, zoals buurthuizen. Mensen kunnen daar uit hun isolement treden en vinden er betaalbare ontspanningsmogelijkheden en tijdsstructurering, nieuwe doelstellingen en perspectieven. Belangrijk is het gevoel onder gelijken te zijn. 'Mensen worden er opnieuw als mens gezien en niet enkel als een probleemgeval' (Driessens & Van Regenmortel, 2006). De vraag om in te zetten op laagdrempelige ontmoetingsplaatsen vinden we ook terug in de aanbevelingen 'Sterke Schoulers' die het Vlaams Netwerk van verenigen waar armen het woord nemen in 2010 formuleerden. Zo bouwden verschillende inloopteams binnen hun werking een ontmoetingsplaats uit.

Kinderen moeten van jongs af aan in contact kunnen komen met de diversiteit van de samenleving.

‘Samik’ is zo’n inloopteam. Het werd ingericht door CAW Metropool, meer bepaald vanuit de werking die zich richt op gezinnen met kinderen in Antwerpen-Noord. Het is ingebed in het wijkcentrum De Wijk waar diverse organisaties voor de buurt werken. Samik heeft reeds een lange voorgeschiedenis in het werken met gezinnen in kansarmoede. Als inloopteam hebben zij de opdracht om een laagdrempelig aanbod opvoedingsondersteuning uit te bouwen voor gezinnen die leven in maatschappelijk kwetsbare omstandigheden. De focus van de werking ligt op het groepsgericht opvoedingsondersteunend werken: onthaal, ontmoeting en groepswork. Daar waar nodig wordt er ook individueel ondersteund.

SPELENDERWIJS

Sinds 2007 richten zij ‘de Speelvijver’ in, een ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders. De Speelvijver groeide vanuit de werking van het inloopteam. Om gezinnen vertrouwd te maken met het inloopteam, was er in het buurthuis dat in hetzelfde gebouw als Samik gevestigd is regelmatig een onthaalmedewerker van Samik aanwezig. Deze persoon vervulde een sleutelfunctie in het buurthuis. De ontmoeting die men zag plaatsvinden in het buurthuis wilde men sterker uitbouwen voor kinderen en ouders. Via de Speelvijver wou men een eigen plek bieden aan de kinderen, wat in het buurthuis veel moeilijker was. Want ouders waardeerden dit samenzijn van ouder én kind zeer sterk (Van den Driessche, 2011). Daarnaast wou men een plaats creëren voor ouders die leven in maatschappelijk kwetsbare omstandigheden en geconfronteerd worden met sociale uitsluiting. Het moest een plek worden die hen toelaat om op verhaal te komen en lotgenoten te ontmoeten. Tegelijkertijd maakte men de keuze om de Speelvijver niet alleen te richten op maatschappelijk kwetsbare gezinnen, maar te streven naar een vertegenwoordiging van de buurt en dus ook middenklasse gezinnen aan te trekken. De Speelvijver werd ook gekoppeld aan

De Speelvijver slaagt er in om een ontmoetingsplaats te creëren waar ook maatschappelijk kwetsbare gezinnen gebruik van maken.

een Spelothek waar ouders speelgoed konden ontlenen. Al gaande weg ontdekte men dat de dynamiek van de Speelvijver een kapitaal aan mogelijkheden bood. Het is een veilige plek waar ouders én kinderen welkom zijn, er veel kan en weinig moet. Dat ontmoetingsaspect speelt vandaag de hoofdrol in de Speelvijver.

In de Speelvijver is er ook aandacht voor structurele ongelijkheid en discriminatie. Ouders komen vaak met heel praktische maar essentiële vragen bij de medewerkers van de Speelvijver, bijvoorbeeld financiële of administratieve problemen. Ouders kunnen medewerkers hierover aanspreken. Indien nodig, bieden de medewerkers ondersteuning buiten de ontmoetingsmomenten. De Speelvijver slaagt er in om een ontmoetingsplaats te creëren waar ook maatschappelijk kwetsbare gezinnen gebruik van maken. Goed cijfermateriaal ontbreekt, maar toch lijkt het er op dat in andere ontmoetingsplaatsen maatschappelijke kwetsbare gezinnen veeleer ondervertegenwoordigd zijn. De Speelvijver kan op dit punt inspirerend zijn voor andere ontmoetingsplaatsen.

Het team van de Speelvijver bestaat uit betaalde krachten en is divers wat betreft levenservaring, etnisch-culturele en sociaaleconomische achtergrond. De Speelvijver wordt op dit moment gefinancierd door een klaverbladfinanciering van Lokale diensteneconomie en Stad Antwerpen (Werk en Economie/ Samen Leven).

ONTMOETING ONDERSTEUNT

Ondanks de verschillende praktijken, speelt ontmoeting in alle ontmoetingsplaatsen de hoofdrol. We diepen dit verder uit. Ontmoeting wordt ten eerste gezien als vorm van sociale steun: ouders wisselen tips uit, kunnen hun verhaal doen, stellen vragen aan elkaar, vinden (h)erkenning bij elkaar of kunnen samen een aangename tijd doorbrengen. Ontmoeting als antwoord op toenemende individualisering en aantasting van sociale netwerken, is

terug te vinden in alle ontmoetingsplaatsen. We kunnen stellen dat zij in al hun verscheidenheid nieuwe antwoorden bieden op de zeer oude menselijke behoefte aan socialisering, aan verbondenheid zonder dat die noodzakelijk samen hoeft te gaan met langdurige relaties (Vandenbroeck e.a., 2009). Verschillende onderzoeken wijzen uit dat sociale netwerken één van de allerbelangrijkste vormen van opvoedingsondersteuning zijn (Jack, 1997). Deze steun werkt op twee manieren: onrechtstreeks, omdat het een buffer tegen stress is en rechtstreeks omdat het welbevinden van ouders verhoogt door sociale steun (Vandenbroeck & Van der Mespel, 2009).

Dit werd recent nog bevestigd door een grootschalig onderzoek in opdracht van de Gezinsbond. Wat ouders ondersteunend vinden in de opvoeding, verschilt zeer sterk van ouder tot ouder. Wat voor de ene ouder steunend is, een opvoedingsboek bijvoorbeeld, wordt door de andere als extra druk op de opvoeding ervaren. Eén steunbron wordt evenwel door alle ouders als ondersteunend ervaren: het sociaal netwerk (Buysse, 2008). Deze onderzoeksresultaten vormen een belangrijke vertrekbasis voor de ontmoetingsplaatsen.

Op basis van deze bevindingen kiezen ze ervoor plaatsen te creëren waar sociale netwerken kunnen ontstaan en groeien.

*Want in de ontmoeting
construeren ouders hun
identiteit als opvoeder.*

ONTMOETEN CONFRONTEERT

Ontmoeting impliceert ook vrije confrontatie. Hierboven benadrukten we dat de kinderen en ouders de ontmoetingsplaats vormen. Tegelijkertijd worden kinderen en ouders ook zelf door de ontmoetingsplaats - als gemeenschap die zij betreden - gevormd. Want in de ontmoeting construeren ouders hun identiteit als opvoeder. Daarom wordt de ontmoetingsplaats een plaats van vrije confrontatie genoemd: ongewild worden ouders en kinderen geconfronteerd met andere perspectieven. In het evaluatierapport van Baboes (Vandenbroeck en Geens, 2010) vinden we hiervan voorbeelden. Zo zegt een moeder tegen een jongen van 13 maanden oud: 'We

halen dat lepeltje beter uit je mond. Dat is misschien gevaarlijk'. Ze reageert verrast, wanneer de moeder van de jongen repliceert dat dit niet nodig is.

Wat die confrontatie met iemand doet, blijft open. Ze is evenwel niet vrijblijvend omdat ze hoe dan ook impact heeft. Het is belangrijk te benadrukken dat het hierbij niet alleen gaat over het 'hoe' (bvb. hoe reageer ik op een driftbui van mijn peuter?), maar over de vraag naar wat we belangrijk vinden in de opvoeding en wat we aan onze kinderen willen doorgeven. Ontmoetingsplaatsen zijn in die zin 'places where parents are trying to find out who is willing to share their voice, and also, importantly, to find out which voice is theirs' (Ramaekers & Suissa, 2010).

WELKOM EN VEILIG

De fysieke ruimte speelt een belangrijke rol in de ontmoetingsplaats. Eerst en vooral wordt er gezorgd voor een aangename ruimte waar bezoekers zich welkom en 'veilig' voelen. 'Veilig' gaat hier om fysieke veiligheid. Wil je als ouder kunnen genieten van je bezoek, dan moet je er op kunnen rekenen dat je kind niet zomaar kan ontsnappen of zich ernstig kan verwonden. Tegelijkertijd gaat het ook om 'emotionele' veiligheid: ouder en kind worden niet geconfronteerd met bepaalde verwachtingen of benaderd vanuit een bepaalde problematiek.

Om deze reden kiezen de ontmoetingsplaatsen ervoor om bij aankomst weinig gegevens te vragen aan ouder en kind. Ouders moeten zelf kunnen bepalen welke informatie ze over zichzelf wensen te geven. Daarnaast is de ruimte ook een speelruimte die kinderen aanspreekt en waar zij graag vertoeven. De ruimte is natuurlijk ook een ontmoetingsruimte: het biedt kinderen en ouders de mogelijkheid om met anderen in 'gesprek' te gaan, maar ook om zich eerder afzijdig te houden.

Een van de elementen die in alle ontmoetingsplaatsen een belangrijke rol speelt, is het bord waarop de voornamen van de kinderen en hun leeftijd ver-

meld staan. Het bord geeft aan elk kind de boodschap dat ze een plaats hebben in de ruimte, maar het geeft ook informatie over wie er nog is of er die dag geweest is. Dit wordt als verbindend element gebruikt door de ouders. Zo kijken ouders bijvoorbeeld welke leeftijdsgenootjes van hun kind aanwezig zijn. Het werken met het bord vormt daarnaast ook een ritueel dat ouders en kinderen houvast biedt bij het binnenkomen in de ontmoetingsplaats. In verschillende ontmoetingsplaatsen is er ook een grote wereldkaart of een groot stratenplan aanwezig. Deze elementen in de ruimte lokken vaak gesprekken uit, bijvoorbeeld over de eigen geschiedenis, waar een ouder woont of waar er leuke parkjes zijn.

RUIMTE CREËREN

Naast de fysieke ruimte, is er een belangrijke rol weggelegd voor de gastheer/-vrouw. De terminologie die voor de medewerkers gebruikt wordt, verschilt: onthaalmedewerker, begeleider ... De ideeën over wat hun functie is in de ruimte, vertonen evenwel sterke gelijkenissen. Eerst en vooral zijn zij degenen die de kinderen en ouders verwelkomen en 'inleiden' in de gemeenschap van de ontmoetingsplaats. Een persoonlijke verwelcoming, elke keer opnieuw, is daarbij cruciaal. De medewerkers staan ook in voor het 'verzorgen van de ruimte'. Het 'verzorgen van de ruimte' heeft hier een brede betekenis. Twee voorbeelden illustreren dit. Een jongen gooit de ballen buiten het ballenbad. Zijn moeder vindt het vervelend, maar aarzelt om iets te zeggen en zegt dan 'Non, non'. De jongen lijkt hier weinig rekening mee te houden. De begeleider toont hoe je de ballen in de buis kan gooien. Even later gooit de jongen de ballen weer buiten het ballenbad. Zijn moeder komt direct tussen en toont hem ook hoe je de ballen in de buis kan gooien. De jongen neemt het idee over en gooit de ballen in de buis in plaats van buiten het ballenbad. Tweede voorbeeld. Een Catalaanse moeder vertelt de begeleider dat haar zoontje dat 17 maanden jong is, weinig eet. De begeleider luistert. Nadien vertelt ze hetzelfde verhaal aan een Israëliische vader. Hij vertelt op zijn beurt over het eetgedrag van zijn zoon.

De medewerkers staan ook in voor het 'verzorgen van de ruimte'.

Interacties tussen ouders en kinderen vragen een continue afweging van de begeleiding of zij al dan niet 'tussenkomen'. De uitdaging bestaat er uit de ruimte te geven aan mensen – zoals hierboven beschreven – zonder evenwel de ruimte te domineren door bijvoorbeeld allerlei adviezen te geven. Veeleer handelen medewerkers vanuit verwondering en stellen open vragen vanuit een niet-wetende houding. Zo maken ze ontmoeting tussen ouders en kinderen mogelijk. Hun rol is dus niet het geven van duiding of het bereiken van consensus tussen ouders. Hun rol is veeleer de openheid van dialoog te bewaren. Zij zorgen ervoor dat er ruimte voor open confrontatie gecreëerd wordt zodat ouders zelf en via elkaar een weg vinden bij het opvoeden van hun kinderen.

Onvermijdelijk vinden er in ontmoetingsplaatsen ook confrontaties plaats die fel botsen met de eigen waarden en overtuigingen van zowel ouders als begeleiders: kinderen die herhaald agressief reageren ten opzichte van andere kinderen, ouders die agressief reageren ten opzichte van eigen kinderen of ouders die een apathische indruk geven. Dit creëert op sommige momenten spanning binnen een ontmoetingsplaats. De uitdaging voor de medewerkers bestaat er op dat moment in om niet over te nemen door op basis van de eigen perceptie acties te ondernemen. Hun rol kan worden begrepen als in dialoog en ontmoeting samen de situatie te (ver)dragen en nieuwe perspectieven mogelijk te maken. Wat dit concreet betekent, kan zeer verschillend zijn. Het kan gaan om woorden geven aan wat er gebeurt op dat moment, benoemen en bevragen wat er speelt bij een ouder, kinderen een stem geven, tijd geven, mogelijkheid bieden om afstand te nemen of verbinding leggen met andere ouders en kinderen. In elke situatie zal er weer anders moeten gehandeld worden, afhankelijk van de specifieke ouder, kind en context. Dit vraagt van de medewerkers een grote reflexiviteit. Vandaar dat in alle ontmoetingsplaatsen groot belang wordt gehecht aan intervisie voor de medewerkers.

SPONTAAN OF NIET?

Ontmoetingsplaatsen kiezen er voor om plaatsen in te richten die specifiek het faciliteren van de ontmoeting als functie hebben. Eén van de veelgehoorde kritieken is dat ontmoeting in se een spontaan gebeuren is waar de overheid beter niet in tussenkomt. Door informele ontmoetingen, die bij wijze van voorbeeld even goed in een babywinkel kunnen plaatsvinden, te heroriënteren naar een formeel initiatief, wordt 'de participatie in het informele leven ook zo weer ondergewaardeerd' (Soenen, 2006). 'Er hoeft niet altijd een deskundige bij te zijn om een zinvol en ondersteunend gesprek te hebben over opvoeding' (Noens en Ramaekers, 2011). En daarom zou er vooral gekeken moeten worden in de richting van plaatsen waar ouders elkaar al ontmoeten en hoe ze dat doen. Inderdaad: ontmoetingen op alle mogelijke plaatsen (schoolpoort, winkel, binnenspeeltuin, internet, trein, dokter, enz.) zijn van onschatbare waarde. Het loont de moeite om na te gaan hoe een overheid deze ontmoetingen ondersteunt of net afremt.

Wat de ontmoetingsplaatsen evenwel typeert, is het belang dat gehecht wordt aan de fysieke ruimte en de aanwezigheid van een gastheer/vrouw (cfr. supra). We stellen dat het noodzakelijk is dat er ook plaatsen zijn waar wel een 'deskundige' aanwezig is. Het betreft hier geen deskundigheid in opvoeden, wel een deskundigheid in het verwelkomen en verbinden van mensen. Want ook op vlak van ontmoeting, is er sprake van een 'Mattheüseffect'. Daar waar ontmoetingskansen zich voordoen – bijvoorbeeld school, kinderopvang of speeltuin – profiteren voornamelijk diegenen die al beschikken over een ruim sociaal netwerk. Zo stellen onderzoekers vast dat wie buiten het kinderdagverblijf vrij uitgebreide netwerken heeft, die netwerken via de kinderopvang verder uitbreidt (Segaert, 2007). En omgekeerd: voor wie erg beperkte netwerken heeft, blijkt de kinderopvang geen plek te zijn waar men met andere ouders uitwisselt. Plaatsen waar ontmoeten als het ware spontaan ontstaat, zijn dus niet ontmoetingsplaatsen voor iedereen. Soms is er iets extra nodig. Daarnaast verlopen informele ontmoetingen

vaak gesegregeerd. Een belangrijk idee bij de ontmoetingsplaatsen is dat een (verstedelijkte) samenleving nood heeft aan plaatsen waar ontmoeting over sociaal-culturele grenzen wel mogelijk is.

EVENWICHTIG OVERHEIDSBELEID

We pleiten daarom voor een beleid dat de ontmoeting in de brede zin van het woord ondersteunt en, als een onderdeel hiervan, plaatsen ondersteunt waar kinderen en ouders in een 'veilige' context kunnen ontmoeten. Terecht wordt benadrukt dat er meer aandacht moet gaan naar het faciliteren van ontmoetingen tussen ouders (Van den Bruel & Blancke, 2010). Momenteel wordt een groot deel van de publieke middelen immers geïnvesteerd in projecten die de nadruk leggen op informatie en adviezen aan individuele ouders. De focus ligt hierbij in de eerste plaats op het autonome, verantwoordelijke individu. Het is belangrijk dat een beleid evenwichtig is en dus andere vormen van opvoedingsondersteuning mogelijk maakt en ondersteunt. Deze andere vormen dienen gemeenschapsvormend te zijn en de nadruk te leggen op de informele sociale steun.

Om een beleid uit te bouwen dat ontmoeting ondersteunt, is er nood aan bijkomend onderzoek dat inzicht biedt in het bereik en het functioneren van de ontmoetingsplaatsen en in de betekenis van de ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders. Onderzoeksmethodieken die kunnen bijdragen tot het beter begrijpen van wat er feitelijk gebeurt en van de verschillende betekenisverleningen van ouders en kinderen zijn participerende observaties en interviews of focusgroepen met ouders. Geen onderzoek dat een 'objectief' oordeel inhoudt, maar wel onderzoek mét de betrokkenen van de ontmoetingsplaats. Ontmoetingsplaatsen zijn echter vaak terughoudend om aan dergelijk onderzoek te participeren vanuit de zorg voor het bieden van een veilig kader waarin ouders zelf bepalen welke informatie ze over zichzelf geven. Deze zorg is terecht, maar mag geen reden zijn om dergelijk onderzoek niet op te zetten. Dit onderzoek is nodig, niet om één model te poneren, wel om enerzijds de eigen



© Lisa Van Damme

werking samen met alle betrokkenen te evalueren en te optimaliseren en anderzijds maatschappelijke discussie over ontmoeting(splaatsen) te stofferen en het beleid informatie te geven die het kan aanwenden bij beleidsbeslissingen.

GEEN ONDERDRUKKING

De recente aandacht van het beleid voor ontmoetingsplaatsen is dus toe te juichen. Tegelijkertijd ligt hierin de uitdaging besloten om ontmoeting niet opnieuw in te passen in het dominante discours. Ramaekers wijst op de uitdaging om de eigenheid van ontmoetingsplaatsen te bewaren en ze te positioneren naast het dominante discours (Noens & Ramaekers, 2011). Het gevaar bestaat immers dat essentiële principes zoals tijd en ruimte van en voor kinderen en ouders onder druk komen te staan van de 'drang' om de praktijk in vooropgestelde doelstellingen en modellen te gieten.

Bovenstaande uitdaging mogen we niet uit het oog verliezen. De interesse van beleid en de opvoedingsondersteunende praktijk voor de ontmoetingsplaats kan vooralsnog in de eerste plaats worden gezien als een opportuniteit: de dialoog tussen de praktijk, onderzoekers en beleid biedt de kans om de dominante invulling van opvoedingsondersteuning en ruimer welzijnsbeleid te verrijken met een nieuw perspectief.

Sandra Van der Mespel is onderzoeker bij VBJK, Expertisecentrum Opvoeding en Kinderopvang. Ze voert ondermeer actieonderzoek uit naar ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders. Zij is bereikbaar via sandra.van.der.mespel@vbjk.be

Verwijzingen

- Buyse, A. (2008), *Opvoedingsondersteuning. Ondersteuning van gezinnen vandaag: een onderzoek*, Gent, UGent-Gezinsbond.
- Corveleyn, J., & Traversier, T. (1998), *Het leven en werk van Françoise Dolto*, In Dolto, F., *Kinderen aan het woord*, Nijmegen, Uitgeverij SUN, 21-49.
- De Speelbrug. (2006), *Werkingsverslag van vzw De Speelbrug*, Antwerpen, De Speelbrug.
- Driessens, K., & Van Regenmortel, T. (2006), *Bind-kracht in armoede*, Leuven, Lannoo.
- Noens, P., & Ramaekers, S. (2011). *Opvoedingsondersteuning in ontmoeten. Bronnenboek ter inspiratie. Provincie Vlaams-Brabant*.
- Ramaekers, S., & Suissa, J. (2010), 'Wanneer is 'goed' ook 'goed genoeg'? Enkele kanttekeningen bij de verwetenschappelijking van de ouder-kindrelatie', *Signaal*, 4-21.
- Segaert, E. (2007), *Visies van ouders op kinderopvang als socialisering. Masterproef*, Gent, Vakgroep Sociale Agogiek, UGent.
- Soenen, R. (2006), *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad*, Antwerpen, Garant.
- Van den Bruel, B., & Blancke, E. (2010), *Evaluatie van het decreet opvoedingsondersteuning*, Brussel, Kind en Gezin.
- Van Regenmortel, T., Demeyer, B., & Vandenbempt, K. (1999), *Ervaringsdeskundigen in de armoede. Meerwaarde en methodiekontwikkeling*, Leuven, KULeuven, Hoger instituut voor de arbeid.
- Vandenborre, R. (2005), *De Speelbrug in Antwerpen: een laagdrempelige ontmoetingsruimte voor kinderen van 0 tot 3 jaar* (opgehaald van www.de.speelbrug.be)
- Vandenbroeck, M., & Geens, N. (2010), *Evaluatie van Baboes, de Brusselse ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders*, Gent, Vakgroep Sociale Agogiek UGent.
- Vandenbroeck, M., Boonaert, T., & Van der Mespel, S. (2009), 'Dialogical spaces to reconceptualize parent support in the social investment state', *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10 (1), 66-77.
- Vandenbroeck, M., Boonaert, T., Van der Mespel, S. & De Brabandere, K. (2007), *Opvoeden in Brussel*, Gent, UGent - VBJK - VCOK - VGC.
- Van den Driessche, K. (2011), *Betekenisverlening voor de ouders van een ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders*, Masterproef, Gent, Vakgroep Sociale Agogiek, UGent.